DOMSTOLENS DOM (femte avdelningen)
den 13 juni 2002 *

I mål C-382/99,

Konungariket Nederländerna, företrätt av M. Fierstra, i egenskap av ombud,

sökande,

mot

Europeiska gemenskapernas kommission, företrädd av G. Rozet och H.M.H. Speyart, båda i egenskap av ombud, biträdda av J.C.M. van der Beek, avocat, och L. Hancher, conseil, med delgivningsadress i Luxemburg,

svarande,

angående en talan om delvis ogiltigförklaring av kommissionens beslut 1999/705/EG av den 20 juli 1999 om statligt stöd från Nederländerna till förmån för 633 nederländska bensinstationer utefter den tyska gränsen (EGT L 280, s. 87), i den mån det där förklaras att det stöd som beviljats vissa

* Rättegångsspråk: nederländska.

grupper av bensinstationer är oförenligt med den gemensamma marknaden och med avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet av den 2 maj 1992 (EGT L 1, 1994, s. 3) och att detta stöd skall återkrävas,

meddelar

DOMSTOLEN (femte avdelningen)

sammansatt av ordföranden på fjärde avdelningen S. von Bahr, tillförordnad ordförande på femte avdelningen, samt domarna D.A.O. Edward och M. Wathelet (referent),

generaladvokat: P. Léger,
justitiesekreterare: avdelningsdirektören H.A. Rühl,

med hänsyn till förhandlingsrapporten,

efter att muntliga yttranden har avgivits vid förhandlingen den 27 september 2001 av: Konungariket Nederländerna, företrätt av J.S. van den Oosterkamp och S. Terstal, båda i egenskap av ombud, och kommissionen, företrädd av G. Rozet, biträdd av J.C.M. van der Beek och L. Hancher,

och efter att den 14 mars 2002 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Konungariket Nederländerna har, genom ansökan som inkom till domstolens kansli den 9 oktober 1999, med stöd av artikel 230 första stycket EG väckt talan om delvis ogiltigförklaring av kommissionens beslut 1999/705/EG av den 20 juli 1999 om statligt stöd från Nederländerna till förmån för 633 nederländska bensinstationer utefter den tyska gränsen (EGT L 280, s. 87, nedan kallat beslutet), i den mån det där förklaras att det stöd som beviljats vissa grupper av bensinstationer är oförenligt med den gemensamma marknaden och med avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet av den 2 maj 1992 (EGT L 1, 1994, s. 3, nedan kallat EES-avtalet) och att detta stöd skall återkrävas.

2 I artikel 92.1 i EG-fördraget (nu artikel 87.1 EG i ändrad lydelse) föreskrivs följande:

"Om inte annat föreskrivs i detta fördrag, är stöd som ges av en medlemsstat eller med hjälp av statliga medel, av vilket slag det än är, som snedvrider eller hotar att snedvrida konkurrensen genom att gynna vissa företag eller viss produktion, oförenligt med den gemensamma marknaden i den utsträckning det påverkar handeln mellan medlemsstaterna."

3 Begreppet "påverkan på handeln mellan medlemsstaterna" som förekommer i artikel 92.1 i fördraget behandlas särskilt i kommissionens meddelande 96/C 68/06 om försumbart stöd, offentliggjort i *Europeiska gemenskapernas*

officiella tidning av den 6 mars 1996 (EGT C 68, s. 9) (nedan kallat meddelandet). Meddelandets första stycke har följande lydelse:

"Även om varje statligt ekonomiskt stöd som beviljas ett företag i större eller mindre utsträckning snedvrider eller hotar att snedvrida konkurrensen mellan detta företag och dess konkurrenter som inte får ett sådant stöd, så har inte allt stöd någon kännbar inverkan på handeln och konkurrensen mellan medlemsstaterna. Detta gäller särskilt för stöd på ganska låga belopp."

4 Enligt det andra stycket i meddelandet skall därför artikel 92.1 i fördraget inte anses tillämpligt i fråga om stöd som uppgår till högst ett belopp på 100 000 ecu (nu 100 000 euro) under en period på tre år som börjar löpa när det första försumbara stödet[*] betalas ut. [*I överensstämmelse med terminologin i bland annat kommissionens förordning (EG) nr 69/2001 används nedan uttrycket "stöd av mindre betydelse". Övers. anm.] Detta belopp är tillämpligt på alla kategorier av stöd, oberoende av stödets form eller syfte, med undantag av exportstöd som inte omfattas av meddelandet. Stöd av mindre betydelse, som inte behöver anmälas till kommissionen, påverkar inte stödmottagarens möjlighet att få andra typer av stöd på grundval av de system som är godkända av kommissionen.

5 I meddelandets sista stycke erinras om att "kommissionen är skyldig att förvissa sig om att medlemsstaterna inte beviljar sina företag stöd som inte är förenliga med den gemensamma marknaden" och att den förbehåller sig "rätten att vidta lämpliga åtgärder beträffande stöd som trots att de respekterar villkoren för den så kallade regeln om [stöd av mindre betydelse] skulle bryta mot andra bestämmelser i fördraget". I samma stycke anges att medlemsstaterna skall underlätta genomförandet av kommissionens uppgift att kontrollera stödåtgärders förenlighet med den gemensamma marknaden. De skall i synnerhet inrätta en "kontrollmekanism som säkerställer att sammanslagning av olika stöd som beviljats samma stödmottagare som [stöd av mindre betydelse], inte leder till att det totala beloppet för denna typ av stöd uppgår till mer än 100 000 ecu över en

period på tre år". Dessutom skall beviljandet av ett stöd av mindre betydelse eller bestämmelserna för ett system som föreskriver den typen av stöd innefatta ett uttryckligt villkor om att "ett tilläggsstöd som beviljats samma företag i form av [stöd av mindre betydelse] inte skall leda till att totalbeloppet för [stöd av mindre betydelse] som företaget får, överstiger gränsen på 100 000 ecu över en period på tre år. Denna mekanism skall också möjliggöra för medlemsstaterna att besvara de frågor som kommissionen kan behöva ställa till dem".

Bakgrund till tvisten och beslutet

6 De punktskatter som i Nederländerna tas ut på bensin, diesel och flytande gas höjdes från och med den 1 juli 1997 till 0,11 NLG, 0,05 NLG respektive 0,08 NLG per liter. Den nederländska lagstiftaren som var medveten om att denna höjning skulle få skadliga följder för i synnerhet de nederländska innehavare av bensinstationer som var belägna i synnerhet längs gränsen mot Tyskland införde emellertid i artikel VII i Wet tot wijziging van enkele belastingwetten c.a. av den 20 december 1996 (lag om ändring av vissa skattelagar, Stbl. 1996, s. 654), en möjlighet att vidta tidsbegränsade åtgärder för att i gränszonen minska skillnaden mellan punktskatterna efter denna höjning och punktskatterna på lätta råoljor i Tyskland.

7 Konungariket Nederländerna antog sålunda den 21 juli 1997 Tijdelijke regeling subsidie tankstations grensstreek Duitsland (tillfälliga bestämmelser om subventioner till bensinstationer belägna i närheten av den tyska gränsen, Stcrt 1997, s. 138), ändrade genom ministerbeslut av den 15 december 1997 (Stcrt 1997, s. 241, nedan kallade de tillfälliga bestämmelserna). I dessa bestämmelser, som trädde i kraft med retroaktiv verkan den 1 juli 1997, föreskrevs ett stöd på 0,10 NLG per liter såld bensin till de bensinstationer som låg högst 10 km från gränsen mellan Nederländerna och Tyskland och 0,05 NLG per liter såld bensin till de bensinstationer som låg mellan 10 och 20 km från gränsen. Det angavs i bestämmelserna att för det fall de tyska punktskatterna höjdes minskade den skillnad mellan punktskatterna som motiverade stödordningen. Stödbeloppet

skulle då minskas med 10/11 respektive 5/11 av motsvarande värde i nederländsk valuta av höjningen av de tyska punktskatterna. Om det stödbelopp som beviljades bensinstationsinnehavare belägna högst 10 km från gränsen till följd av en sådan minskning blev lägre än 0,025 NLG per liter skulle de tillfälliga bestämmelserna helt upphöra att gälla.

8 För att uppfylla kraven i meddelandet fastställdes ett tak för stödbeloppet i de tillfälliga bestämmelserna, vilket för en period på tre år (från den 1 juli 1997 till och med den 30 juni 2000) uppgick till 100 000 ecu, det vill säga samma belopp som angivits i meddelandet. Dessutom var stödet som föreskrevs i de tillfälliga bestämmelserna ett stöd för varje enskild sökande. Detta begrepp omfattar alla fysiska och juridiska personer för vars räkning och på vars risk en eller flera bensinstationer drivs, samt deras rättsinnehavare.

9 Senare planerades en ändring av de tillfälliga bestämmelserna i syfte att fastställa att stödet inte längre skulle beviljas för varje enskild sökande utan för varje bensinstation (nedan kallat förslaget till ändring). Detta förslag motiverades av önskan att åtgärda den obalans som uppstått mellan bensinstationerna i fråga om stödbeloppen. Vissa sökande som innehade flera bensinstationer erhöll sammanlagt nämligen endast 100 000 ecu medan andra som endast innehade en bensinstation mottog samma belopp.

10 Den nederländska regeringen ville försäkra sig om att förslaget till ändring av de tillfälliga bestämmelserna var giltigt mot bakgrund av meddelandet och informerade kommissionen genom skrivelse av den 14 augusti 1997 om förslaget och angav att "om kommissionen anser att den [föreslagna] ordningen ändå, i enlighet med artikel 93.3 i EG-fördraget, skall anmälas, begär den nederländska regeringen att denna skrivelse skall anses utgöra en sådan anmälan" (nedan kallad den villkorliga anmälan).

11 Kommissionen utförde i enlighet med artikel 93.3 i EG-fördraget (nu artikel 88.3 EG) en preliminär granskning av både de tillfälliga bestämmelserna och av

förslaget till ändring av dessa i syfte att fastställa om de redan tillämpliga eller föreslagna bestämmelserna kunde leda till att stöden kumulerades på ett sätt som förbjöds i meddelandet. Kommissionen befarade i synnerhet att de tillfälliga bestämmelserna och förslaget till ändring av dessa skulle ge de stora oljebolagen möjlighet att indirekt komma i åtnjutande av det stöd som beviljas de olika bensinstationsinnehavare som är knutna till dem, genom att göra de "klausuler om prisstyrningssystem" som fanns i vissa av de exklusiva inköpsavtal som ingåtts mellan dessa bolag och deras återförsäljare överflödiga.

12 Kommissionen gav i punkt 84 i skälen till beslutet följande definition av klausulerna om prisstyrningssystem:

"Syftet med en klausul om prisstyrningssystem är att skydda bensinstationsinnehavarens omsättning mot konkurrerande försäljning i bensinstationens direkta grannskap. I klausulen om prisstyrningssystem anges oftast att oljebolaget kan ta på sig en del av kostnaderna för rabatter som erbjuds av bensinstationsinnehavaren, under förutsättning att villkoren på den inhemska och/eller internationella marknaden medför att en temporär eller bestående justering av dessa rabatter är önskvärd eller nödvändig. Förhandlingar mellan parterna är ofta nödvändiga före en dylik prissänkning. Omfattningen på leverantörens understöd fastställs i överensstämmelse med en fördelningstabell eller ett schema som beskriver respektive parts medverkan. Understödsbeloppet klaras i regel upp direkt på fakturan."

13 För att bedöma om stödet kunde få en kumulativ effekt begärde kommissionen att de nederländska myndigheterna skulle lämna upplysningar om ägarstrukturen hos de 633 bensinstationer som var belägna nära gränsen mellan Tyskland och Nederländerna och som därför kunde ha rätt till stödet, en förteckning över de återförsäljaravtal som band bensinstationerna till deras leverantörer, uppgifter om det sammanlagda antalet bensinstationer i Nederländerna samt om den totala marknadsandelen för de 633 ovannämnda bensinstationerna.

14 Kommissionen ansåg att de nederländska myndigheternas svar inte var tillfredsställande och eftersom den befarade att de tillfälliga bestämmelserna och förslaget till ändring av dessa inte kunde förhindra sådan stödkumulering som förbjöds i meddelandet beslutade kommissionen i juni 1998 att inleda förfarandet enligt artikel 93.2 i fördraget (se EGT C 307, 1998, s. 10). Detta förfarande avslutades genom att kommissionen i beslutet förklarade att en del av de omtvistade stöden var oförenliga med den gemensamma marknaden och att en annan del omfattades av regeln om stöd av mindre betydelse.

15 Kommissionen har i beslutet delat in bensinstationerna i följande sex olika kategorier:

— Kategorin dealer-owned/dealer-operated, nedan kallad Do/Do, där återförsäljaren är ägare till bensinstationen som han driver på egen risk. Återförsäljaren är knuten till oljebolaget genom ett exklusivt inköpsavtal som inte innehåller någon klausul om prisstyrningssystem.

— Kategorin company-owned/dealer-operated, nedan kallade Co/Do, där återförsäljaren hyr bensinstationen som han driver på egen risk. Återförsäljaren är i egenskap av hyrestagare knuten till oljebolaget genom ett exklusivt inköpsavtal utan klausul om prisstyrningssystem.

— Kategorin bensinstationer beträffande vilka ingen eller endast ofullständig information har lämnats av de nederländska myndigheterna.

— Kategorin company-owned/company-operated, nedan kallad Co/Co, där bensinstationen drivs av oljebolagets anställda eller dotterföretag som inte handlar på egen risk och som inte fritt kan välja sina leverantörer.

Kommissionen har indelat denna kategori i två grupper, nämligen "äkta" Co/Co-bensinstationer vilka ägs av oljebolaget och drivs av detta, och "de facto"-Co/Co-bensinstationer där samma innehavare flera gånger ansöker om stöd och således förekommer flera gånger i förteckningen över stödmottagare.

— Kategorin Do/Do-bensinstationer som är bundna av en klausul om prisstyrningssystem, enligt vilken oljebolaget i förekommande fall ansvarar för en del av de rabatter som innehavaren tillämpar.

— Kategorin Co/Do-bensinstationer som är bundna av en klausul om prisstyrningssystem.

16 I fråga om de två första kategorierna ansåg kommissionen att det inte förelåg någon risk för kumulering och att regeln om stöd av mindre betydelse var tillämplig (artikel 1 i beslutet).

17 Kommissionen ansåg i fråga om den tredje kategorin att en otillåten stödkumulering inte kunde uteslutas. Enligt kommissionen var stödet som beviljats dessa bensinstationer oförenligt med den gemensamma marknaden och EES-avtalet, i den mån det översteg 100 000 euro per stödmottagare under en period på tre år (artikel 2 första stycket a i beslutet).

18 I fråga om den fjärde kategorin ansåg kommissionen att det inte heller var uteslutet att bolag som ägde och drev flera bensinstationer hade beviljats stöd som var oförenligt med den gemensamma marknaden och EES-avtalet, eftersom

stödet på grund av kumulering kunde överstiga 100 000 euro per stödmottagare under en period på tre år (artikel 2 första stycket b i beslutet).

19 Vad slutligen gäller de två sistnämnda kategorierna ansåg kommissionen att det på samma sätt förelåg en risk för att stöd till dessa oljebolag kumulerades. Enligt kommissionen tillgodogjorde sig leverantören hela eller en del av stödet som beviljats innehavarna, eftersom dessa inte eller endast i begränsad utsträckning kunde åberopa klausulen om prisstyrningssystem (artikel 2 första stycket c och d samt artikel 2 andra stycket i beslutet).

20 Kommissionen ansåg att de åtgärder som den nederländska regeringen vidtagit, och som inte omfattades av regeln om stöd av mindre betydelse, utgjorde stöd i den mening som avses i artikel 92.1 i fördraget (se punkterna 88—93 i skälen till beslutet) och att de inte omfattades av något av undantagen i artikel 92.2 och 92.3 i fördraget (se punkterna 94—102 i skälen till beslutet). Kommissionen förklarade följaktligen att stöden inte är förenliga med den gemensamma marknaden och beslutade att de skulle återkrävas (artikel 3 i beslutet).

Prövning i sak

21 Den nederländska regeringen har till stöd för sin talan allmänt anfört att kommissionen genom att förklara att de tillfälliga bestämmelserna och förslaget till ändring av dessa inte var förenliga med regeln om stöd av mindre betydelse åsidosatte meddelandet, vilket har bindande verkan gentemot kommissionen. Den nederländska regeringen har i synnerhet gjort gällande att kommissionen har åsidosatt artikel 92.1 i fördraget, regeln om stöd av mindre betydelse, rättssäkerhetsprincipen, likabehandlingsprincipen och principen om skydd för berättigade förväntningar, skyldigheten till lojalt samarbete enligt artikel 5

i EG-fördraget (nu artikel 10 EG), kravet på att beslutet skall vara tillräckligt tydligt vilket följer av artikel 189 i EG-fördraget (nu artikel 249 EG) samt motiveringsskyldigheten enligt artikel 190 i EG-fördraget (nu artikel 253 EG), genom att

— förklara att artikel 92.1 i fördraget, och inte meddelandet, är tillämpligt i fråga om beviljandet av ett stöd av mindre betydelse till varje bensinstation i de fall då en och samma stödmottagare driver flera bensinstationer,

— utan motivering göra en åtskillnad mellan "äkta" Co/Co-bensinstationer och "de facto"-Co/Co-bensinstationer,

— förutsätta att de oljebolag som är knutna till vissa bensinstationer genom ett exklusivt inköpsavtal innehållande en klausul om prisstyrningssystem indirekt är stödmottagare,

— förklara att artikel 92.1 i fördraget och inte meddelandet är tillämpligt i fråga om stödet till förmån för de bensinstationer som de nederländska myndigheterna inte givit eller endast givit ofullständig information om,

— bortse från den nederländska regeringens strävan efter att skydda miljön, vid bedömningen av huruvida de omtvistade stödåtgärderna var förenliga med den gemensamma marknaden, och

— besluta att stöden skall återkrävas.

Meddelandets bindande verkan

22 Enligt den nederländska regeringens uppfattning borde kommissionen, i den mån som det stöd som beviljats bensinstationerna i gränsområdet inte översteg det belopp på 100 000 euro som anges i meddelandet, ha förklarat att de tillfälliga bestämmelserna och förslaget till ändring av dessa var förenliga med den gemensamma marknaden. Såsom det för övrigt framgår av punkterna 68 och 69 i skälen till beslutet innebär regeln om stöd av mindre betydelse nämligen en presumtion som inte får motbevisas. Kommissionen har inte endast åsidosatt denna regel, som är tvingande, utan även rättssäkerhetsprincipen, principen om skydd för berättigade förväntningar och likabehandlingsprincipen.

23 Kommissionen har bestridit att den tvingande regeln om stöd av mindre betydelse har åsidosatts, eftersom den anser att de strikta villkor för dess tillämpning som fastställts i meddelandet inte var uppfyllda. Kommissionen har särskilt gjort gällande att de omtvistade åtgärderna skulle kunna ha en kumulativ verkan, som är otillåten enligt meddelandet, antingen genom att en ägare äger flera bensinstationer, eller att leverantören genom villkoren i ett exklusivt inköpsavtal faktiskt har bestämmanderätt över bensinstationsinnehavaren (se punkt 69 i skälen till beslutet).

24 Domstolen erinrar om att kommissionen kan anta riktlinjer för sin bedömning, i synnerhet i fråga om statligt stöd. Dessa anvisningar är bindande för institutionen om de inte avviker från fördragets bestämmelser (se dom av den 24 februari 1987 i mål 310/85, Deufil mot kommissionen, REG 1987, s. 901, punkt 22, av den 24 mars 1993 i mål C-313/90, CIRFS m.fl. mot kommissionen, REG 1993, s. I-1125, punkterna 34 och 36, svensk specialutgåva, volym 14, s. I-83, och av den 15 oktober 1996 i mål C-311/94, IJssel-Vliet, REG 1996, s. I-5023, punkt 42).

25 Det anges sålunda i meddelandet hur kommissionen bedömer en stödåtgärds påverkan på handeln mellan medlemsstaterna, och det fastslås att stödåtgärder ”på ganska låga belopp” inte har ”kännbar inverkan på handeln och

konkurrensen mellan medlemsstaterna". I meddelandets andra stycke första strecksatsen fastställs en beloppsgräns för stödet på högst 100 000 euro under en period på tre år som börjar löpa när det första stödet av mindre betydelse betalas ut. Om denna gräns underskrids är artikel 92.1 i fördraget inte tillämplig och stödet behöver inte längre anmälas till kommissionen i enlighet med artikel 93.3 i fördraget.

26 I meddelandets sista stycke anges emellertid att medlemsstaterna skall underlätta genomförandet av den kontroll som det åligger kommissionen att utföra och att regeln om stöd av mindre betydelse endast kan tillämpas om principen om icke-kumulering av stöd iakttas. Enligt denna princip får inte ett ytterligare stöd som beviljas samma stödmottagare leda till att totalbeloppet för denna sorts stöd överskrider gränsen på 100 000 euro under en period på tre år.

27 Kommissionen har emellertid i förevarande mål kritiserat den nederländska regeringen för att den inte har iakttagit principen om icke-kumulering av stöd (se särskilt punkterna 69 och 71—75 i skälen till beslutet). Kommissionen begränsade sig således till att undersöka huruvida villkoren för tillämpning av regeln om stöd av mindre betydelse var uppfyllda utan att lägga till nya villkor i meddelandets riktlinjer.

28 Grunden som avser meddelandets bindande verkan är följaktligen inte underbyggd med fakta och skall underkännas.

Risken för stödkumulering

29 Den nederländska regeringen har kritiserat kommissionen för att den ansåg att de begränsade stödbelopp som beviljades varje bensinstation inte kunde omfattas av

regeln om stöd av mindre betydelse på grund av risken för kumulering av stöd till förmån för en och samma stödmottagare, i synnerhet när denne driver flera bensinstationer. Kommissionen åsidosatte på så sätt artikel 92.1 i fördraget, regeln om stöd av mindre betydelse, rättssäkerhetsprincipen, likabehandlingsprincipen och principen om skydd för berättigade förväntningar.

30 För det fall att stöd beviljas varje enskild bensinstation kan, enligt den nederländska regeringens uppfattning, en och samma bensinstation aldrig mer än en gång motta ett stöd av mindre betydelse. Det har ingen ekonomisk inverkan på handeln mellan medlemsstaterna eller på konkurrensen om de 633 stödmottagande bensinstationerna skall anses vara enskilda företag eller om de ingår i större ekonomiska enheter.

31 Beslutet strider under alla omständigheter mot motiveringsskyldigheten enligt artikel 190 i fördraget, eftersom skälen till varför regeln om stöd av mindre betydelse inte kunde tillämpas i fråga om en enskild bensinstation i de fall då denna ingår i en större ekonomisk enhet inte anges eller i vart fall inte anges på ett tydligt sätt.

32 För att undersöka om det föreligger stödkumulering krävs det enligt kommissionen att den verkliga stödmottagaren kan identifieras. I det aktuella fallet är det möjligt att det rör sig om en bensinstation men det kan även vara en större ekonomisk enhet, såsom ett oljebolag, i de fall då bolaget inte har behövt betala eller har betalat lägre kompensationsbelopp till de bensinstationer som är bundna till det av en klausul om prisstyrningssystem än om stödet inte hade beviljats.

33 Kommissionen har också bestridit att motiveringsskyldigheten har åsidosatts, eftersom den i beslutet angav skälen till varför den ansåg att gränsen för stöd av mindre betydelse hade överskridits.

34 I fråga om motiveringsskyldigheten konstaterar domstolen att det av punkt 74 i skälen till beslutet framgår att kommissionen anser att det vid tillämpningen av regeln om stöd av mindre betydelse skall "fastställa[s] vem som i realiteten tillgodogör sig stödet och om tröskeln för stöd av mindre betydelse iakttas för var och en av stödmottagarna". Kommissionen angav för övrigt i punkt 69 i skälen till beslutet att det föreligger en "risk för kumulering" då "en ägare äger flera bensinstationer" eller då "leverantören genom villkoren i ett exklusivt inköpsavtal de facto har bestämmanderätt över bensinstationsinnehavaren". Det anges även i punkt 82 i skälen till beslutet att otillåten stödkumulering kan uppstå om "samma företag äger och driver flera bensinstationer" eller om samma "bensinstationsinnehavare... fler än en gång ansökt om stöd och därför förekommer flera gånger i stödmottagarförteckningen".

35 Genom denna motivering som klart och tydligt visade hur kommissionen har resonerat fick den nederländska regeringen kännedom om skälen till att kommissionen ansåg att det aktuella systemet för beviljande av stöd, även begränsade stöd, till varje enskild bensinstation inte omfattades av regeln om stöd av mindre betydelse, och domstolen gavs möjlighet att utöva sin prövningsrätt.

36 Beslutet uppfyller följaktligen de krav på motivering som anges i artikel 190 i fördraget.

37 Vad gäller sakfrågan finner domstolen att eftersom stödet enligt det aktuella systemet beviljas varje enskild bensinstation, möjliggör detta per definition för ägare som äger och driver flera bensinstationer att motta ett stödbelopp för varje bensinstation i hans ägo. En sådan ordning medför således en risk för att stödet till varje stödmottagare överskrider gränsen för stöd av mindre betydelse, vilket är otillåtet enligt meddelandet.

38 Kommissionen fastslog även med rätta att det föreligger en liknande risk för kumulering i de fall då ett oljebolag har en verklig bestämmanderätt över

bensinstationsinnehavarna, vilkas handlingsfrihet begränsas genom exklusiva inköps- och hyresavtal. Såsom det anges i punkterna 60—66 nedan, kan oljebolaget i ett sådant fall anses som den verkliga mottagaren av stödet till bensinstationerna, eftersom stödet medför att klausulen om prisstyrningssystem blir överflödig.

39 Under dessa omständigheter har kommissionen varken överskridit sitt utrymme för skönsmässig bedömning eller åsidosatt principerna om rättssäkerhet, likabehandling eller skydd för berättigade förväntningar genom att fastslå att systemet med begränsade stöd för varje bensinstation inte uppfyller de krav som ställs för att meddelandet skall kunna tillämpas.

40 Talan kan följaktligen inte bifallas på den grund som avser risken för kumulering av stöd.

Åtskillnaden mellan "äkta" Co/Co-bensinstationer och "de facto"-Co/Co-bensinstationer

41 Den nederländska regeringen anser att kommissionen genom att göra en åtskillnad mellan kategorin "äkta" och "de facto"-Co/Co-bensinstationer åsidosatte artikel 92.1 i fördraget, regeln om stöd av mindre betydelse, rättssäkerhetsprincipen, likabehandlingsprincipen, principen om skydd för berättigade förväntningar, kravet på att beslutet skall vara tillräckligt preciserat som följer av artikel 189 i fördraget samt motiveringsskyldigheten enligt artikel 190 i fördraget.

42 Den nederländska regeringen har påpekat att kommissionen i punkt 82 a i skälen till beslutet fastslog att 28 bensinstationer tillhörde kategorin "äkta" Co/Co-bensinstationer, det vill säga att de ägdes av samma oljebolag som drev dem, utan att klargöra vilka faktiska och rättsliga omständigheter som låg till grund för detta konstaterande och utan att identifiera de oljebolag som enligt kommissionen ägde flera bensinstationer och således kunde motta flera stöd av mindre betydelse.

43 Enligt den nederländska regeringen förklarade kommissionen i punkt 82 b i skälen till beslutet att 21 bensinstationer tillhörde kategorin "de facto"-Co/Co-bensinstationer. Detta innebär att kommissionen ansåg att det förelåg en situation där innehavare av flera bensinstationer hade ansökt mer än en gång om stöd och således förekom mer än en gång på listan över stödmottagare. Kommissionen hade kommit fram till denna slutsats utan att klart ange vare sig vilka av dessa stödmottagare som var identiska eller de faktiska eller rättsliga omständigheter som låg till grund för denna slutsats.

44 Kommissionen åsidosatte genom detta tillvägagångssätt motiveringsskyldigheten, vilket dessutom medförde att den nederländska regeringen inte kunde få kännedom om vilka belopp som skulle återkrävas eller vem som var återbetalningsskyldig.

45 Den nederländska regeringen har vidare anfört att medlemsstaternas skyldighet enligt meddelandet att hålla kommissionen underrättad i ärenden om stöd av mindre betydelse nödvändigtvis är mindre vidsträckt än enligt artiklarna 92 och 93 i fördraget. Meddelandet antogs nämligen som ett led i strävan att förenkla administrationen för såväl medlemsstaterna som för kommissionen och det skulle därför strida mot denna målsättning om medlemsstaternas informationsskyldighet utökades.

46 Kommissionen har anfört att den nederländska regeringen inte reagerade på kommissionens talrika uppmaningar att lämna uppgifter och efterkom inte ens ett

föreläggande om uppgiftslämning beträffande i synnerhet ägandeförhållandena i fråga om bensinstationerna, och kommissionen anser därför att den på grundval av de uppgifter som den förfogade över (se punkterna 71—81 i skälen till beslutet) kunde företa bland annat den klassificering som återfinns i punkt 82 i skälen till beslutet. Kommissionen anser att den med hänsyn till förekomsten av en stödordning inte i beslutet behövde ange stödmottagarna på ett lika ingående sätt som då det handlar om individuellt stöd.

47 Kommissionen har påpekat att den, i avsaknad av uppgifter som styrkte att villkoren för att tillämpa regeln om stöd av mindre betydelse var uppfyllda, i beslutet angav beträffande vilka företag stödet enligt de tillfälliga bestämmelserna föreföll diskutabelt. Det handlar om de stödmottagande bensinstationer som räknas upp i artikel 2 i beslutet. Det åligger sedan den nederländska regeringen att, på grundval av i synnerhet de uppgifter som återfinns i bilagan till beslutet, fastställa med vilket belopp stödet betalats, vilka belopp som skall återkrävas och av vilka företag beloppen skall återkrävas.

48 Domstolen konstaterar att även om meddelandet ger medlemsstaterna rätt att på vissa villkor bevilja stöd med blygsamma belopp — vilket definieras utifrån objektiva kriterier — skall den medlemsstat som avser att bevilja sådana stöd lämna alla uppgifter som kan styrka att regeln om stöd av mindre betydelse är tillämplig för det fall kommissionen hyser tvivel angående huruvida stöden är förenliga med den gemensamma marknaden och, följaktligen, om de uppfyller villkoren i meddelandet. Denna informationsplikt följer av den allmänna skyldigheten till lojalt samarbete mellan medlemsstaterna och kommissionen enligt artikel 5 i fördraget.

49 Om en medlemsstat inte lämnar de begärda uppgifterna till kommissionen eller om den lämnar ofullständig information, skall lagenligheten av kommissionens beslut, i synnerhet med hänsyn till motiveringsskyldigheten, bedömas mot bakgrund av de uppgifter som kommissionen hade tillgång till när den antog beslutet (se, för ett liknande resonemang, särskilt dom av den 10 juli 1986 i mål

234/84, Belgien mot kommissionen, REG 1986, s. 2263, punkterna 16 och 22; svensk specialutgåva, volym 8, s. 691).

50 Domstolen erinrar vidare om att en medlemsstat som stöter på oväntade svårigheter vid verkställigheten av ett föreläggande om återkrav, kan förelägga kommissionen dessa svårigheter för bedömning. I ett sådant fall skall kommissionen och medlemsstaten i fråga, enligt skyldigheten till lojalt samarbete, samarbeta i god anda för att övervinna svårigheterna under iakttagande av fördragets bestämmelser och särskilt de bestämmelser som gäller stöd (se särskilt dom av den 21 mars 1991 i mål C-303/88, Italien mot kommissionen, REG 1991, s. I-1433, punkt 58; svensk specialutgåva, volym 11, s. I-115).

51 Den nederländska regeringens kritik i förevarande mål avser de oklarheter i beslutet som har medfört att den inte med säkerhet har kunnat fastställa vilka som är de egentliga mottagarna av stödet som har beviljats "äkta" Co/Co-bensinstationer och "de facto"-Co/Co-bensinstationer.

52 Domstolen konstaterar att kommissionen i beslutet med angivande av en sifferbeteckning räknade upp de bensinstationer som ägs och drivs av ett och samma oljebolag (kategorin "äkta" Co/Co-bensinstationer) och de som drivs av en och samma innehavare som hade ansökt mer än en gång om stöd och således hade förekommit mer än en gång i förteckningen över stödmottagare (kategorin "de facto"-Co/Co-bensinstationer). Den nederländska regeringen har emellertid inte framfört något specifikt argument som ifrågasätter den indelning av bensinstationerna i två kategorier som kommissionen gjorde på grundval av de uppgifter den hade tillgång till.

53 Om den nederländska regeringen stötte på svårigheter vid verkställigheten av beslutet, särskilt då den skulle fastställa vilka de verkliga mottagarna av de omtvistade stöden var, skulle den för övrigt ha kunnat informera kommissionen om detta. Kommissionen skulle då ha varit skyldig att hjälpa den nederländska regeringen att övervinna dessa svårigheter i överensstämmelse med skyldigheten till lojalt samarbete som föreskrivs i artikel 5 i fördraget.

54 Mot bakgrund av det ovan anförda finner domstolen att talan inte kan vinna bifall på grunden avseende åtskillnaden mellan "äkta" och "de facto"-Co/Co-bensinstationer.

Förekomsten av indirekt stöd till förmån för oljebolag

55 Den nederländska regeringen har anfört att kommissionen, genom att förutsätta att det förekom indirekt stöd till förmån för de oljebolag som var knutna till bensinstationerna genom exklusiva inköpsavtal med en klausul om prisstyrningssystem, har åsidosatt artikel 92.1 i fördraget, regeln om stöd av mindre betydelse, rättssäkerhetsprincipen, likabehandlingsprincipen, principen om skydd för berättigade förväntningar samt motiveringsskyldigheten enligt artikel 190 i fördraget.

56 Enligt den nederländska regeringens uppfattning utgör inte de indirekta förmåner som oljebolagen åtnjutit statliga stöd, i den mening som avses i artikel 92 i fördraget, utan följer av avtalsförhållanden vilka de nationella myndigheterna står helt utanför och som de inte ens har kännedom om. Det kan inte krävas av dessa myndigheter att de ständigt undersöker huruvida sådana indirekta och för dem osynliga konsekvenser uppstår och ännu mindre kan det krävas att de i alla fall tillser att sådana konsekvenser inte uppstår.

57 Den nederländska regeringen har vidare anfört att innehållet i klausulerna om prisstyrningsystem varierar och att dessa klausuler i de flesta fall inte medför någon ovillkorlig förpliktelse för oljebolagen att ekonomiskt bidra till rabatter som erbjuds på bensinstationerna. I de flesta fall tar oljebolagen initiativet till sådana rabatter och erbjuder dem endast när deras marknadsställning är hotad.

Prisskillnaderna gentemot Tyskland inverkade emellertid inte på respektive oljebolags konkurrenskraft på den nederländska marknaden, eftersom samtliga oljebolag berördes i samma utsträckning.

58 Kommissionen har gjort gällande att oljebolagen på grund av stödet från den nederländska staten inte behövde tillämpa klausulerna om prisstyrningssystem som gällde mellan dem och deras återförsäljare. Eftersom rabatten som bensinstationsinnehavaren erbjöd i syfte att bevara sin marknadsandel kompenserades av stödet från staten, kunde oljebolaget nämligen avslå varje ansökan om bidrag grundad på en klausul om prisstyrningssystem såsom omotiverad (se punkterna 84 och 85 i skälen till beslutet).

59 Kommissionen har anfört att den, under alla omständigheter, på grundval av uppgifterna från de nederländska myndigheterna inte kunde ha förvissat sig om att det inte förelåg en risk för kumulering som kunde medföra att gränsen enligt meddelandet för stöd till en och samma stödmottagare överskreds när det förekom en klausul om prisstyrningssystem i avtalet mellan oljebolaget och bensinstationen (se punkt 83 i skälen till beslutet). Enligt kommissionen ålåg det den nederländska regeringen att inrätta en lämplig kontrollmekanism som skulle ha möjliggjort för kommissionen att förvissa sig om att gränsen för stöd av mindre betydelse inte överskreds.

60 Domstolen erinrar i detta hänseende om att enligt artikel 92.1 i fördraget är stöd som ges av en medlemsstat eller med hjälp av statliga medel, av vilket slag det än är, och som snedvrider eller hotar att snedvrida konkurrensen genom att gynna vissa företag eller viss produktion, oförenligt med den gemensamma marknaden i den utsträckning det påverkar handeln mellan medlemsstaterna. Bland annat skall sådana ingripanden anses utgöra stöd som på olika sätt minskar de kostnader som normalt belastar företagens budget och som därigenom, utan att det är fråga om subventioner i strikt bemärkelse, har samma karaktär och får samma effekter som dessa (se särskilt dom av den 15 mars 1994 i mål C-387/92, Banco Exterior de España, REG 1994, s. I-877, punkt 13, av den 17 juni 1999 i

mål C-75/97, Belgien mot kommissionen, REG 1999, s. I-3671, punkt 23, och av den 19 september 2000 i mål C-156/98, Tyskland mot kommissionen, REG 2000, s. I-6857, punkt 25).

61 Det framgår dessutom av fast rättspraxis att det i artikel 92.1 inte görs åtskillnad mellan orsakerna till eller målen för de statliga ingripandena, vilka i stället bedöms mot bakgrund av resultatet (dom av den 2 juli 1974, Italien mot kommissionen, 173/73, REG 1974, s. 709, punkt 27, svensk specialutgåva, volym 2, s. 321, och av den 26 september 1996, i mål C-241/94, Frankrike mot kommissionen, REG 1996, s. I-4551, punkt 20).

62 Den förmån som oljebolagen indirekt beviljas i förevarande mål har sitt ursprung i det stöd som beviljats enligt de tillfälliga bestämmelserna, eftersom stödet i praktiken medför att det inte är nödvändigt att tillämpa klausulerna om prisstyrningssystem.

63 Stödet från den nederländska regeringen hade nämligen som målsättning att undvika att omsättningen hos de bensinstationer som var belägna i närheten av den tyska gränsen sjönk till följd av att bränslepriserna ökade efter höjningen av punktskatterna i Nederländerna och på grund av att priserna i Tyskland var mer konkurrenskraftiga. Det föreskrevs på motsatt vis i de tillfälliga bestämmelserna att stödet skulle minskas om de tyska punktskatterna höjdes.

64 Detta är emellertid också syftet med klausulerna om prisstyrningssystem vilka, såsom det mycket riktigt påpekas i punkt 84 i skälen till beslutet, avser att skydda bensinstationsinnehavarens omsättning mot konkurrerande försäljning i bensinstationens direkta grannskap om villkoren på den inhemska eller internationella marknaden medför att en temporär eller bestående justering av de rabatter som bensinstationsinnehavaren erbjuder är önskvärd eller till och med nödvändig.

65 Detta innebär att de tillfälliga bestämmelserna tillämpades under sådana omständigheter som kunde leda till att klausulerna om prisstyrningssystem var tillämpliga.

66 Mot bakgrund av det ovan anförda finner domstolen att de stöd som beviljades bensinstationer som var knutna till oljebolagen genom klausuler om prisstyrningssystem fick ekonomiska konsekvenser för dessa oljebolag, eftersom stöden i vart fall medförde att bolagen befriades från skyldigheten att påta sig hela eller en del av kostnaden för de rabatter som deras återförsäljare erbjöd i syfte att undvika förlust av marknadsandelar. Detta ingripande från myndigheternas sida utgjorde således ett stöd till förmån för oljebolagen, eftersom det medförde en lättnad i de kostnader som normalt sett skulle ha belastat budgeten i de oljebolag som strävade efter att bevara sin ställning i konkurrenshänseende med hänsyn till utvecklingen på den inhemska eller internationella marknaden.

67 I punkt 83 och därpå följande punkter i skälen till beslutet anges på ett klart och tydligt sätt de ovan nämnda övervägandena vilket möjliggjorde för den nederländska regeringen att få kännedom om varför kommissionen endast på grund av förekomsten av klausuler om prisstyrningssystem förutsatte att det förekom indirekt stöd till förmån för de oljebolag som var knutna till bensinstationerna genom ett exklusivt inköpsavtal innehållande sådana klausuler.

68 Kommissionen har således inte överskridit gränserna för sitt utrymme för skönsmässig bedömning och heller inte åsidosatt motiveringsskyldigheten.

69 Talan kan följaktligen inte bifallas på grunden avseende förekomsten av indirekta stöd till förmån för oljebolagen.

Följderna av att medlemsstaten har underlåtit att lämna eller har lämnat otillräcklig information

70 Den nederländska regeringen har gjort gällande att kommissionen, genom att fastslå att stödet till förmån för bensinstationer som de nederländska myndigheterna inte givit någon eller endast ofullständig information om, åsidosatte artikel 92.1 i fördraget, regeln om stöd av mindre betydelse, rättssäkerhetsprincipen, likabehandlingsprincipen, principen om skydd för berättigade förväntningar, det krav på att beslut skall vara tillräckligt preciserade som följer av artikel 189 i fördraget samt motiveringsskyldigheten enligt artikel 190 i fördraget.

71 I fråga om de bensinstationer som räknas upp i artikel 2 första stycket a i beslutet har den nederländska regeringen inledningsvis gjort gällande att kommissionens påstående att ingen information har lämnats är oriktigt vad gäller de bensinstationer som betecknats med numren 297, 372 och 433.

72 Kommissionens bedömning att informationen skulle anses ofullständig endast på grund av att de exklusiva inköpsavtalen inte hade inlämnats var likaledes oriktig. Dessa avtal är nämligen inte relevanta för bedömningen av huruvida ett ekonomiskt stöd till bensinstationsinnehavare uppfyller de krav som ställs i meddelandet. Detsamma gäller kommissionens påstående att den behövde ta del av de exklusiva inköpsavtalen för att avgöra om det förekom indirekta stöd till förmån för oljebolagen.

73 Den nederländska regeringen har slutligen allmänt hävdat att avsaknaden av den information som kommissionen begärt inte motiverade farhågorna för stödkumulering till förmån för de berörda bensinstationerna. Oavsett om det handlar om en stödmottagare som innehar en enda bensinstation eller en stödmottagare

som innehar flera, kan bensinstationen endast motta stödet en gång. Eftersom kravet på icke-kumulering iakttogs borde kommissionen inte ha tillämpat artikel 92.1 i fördraget.

74 Kommissionen har genmält att om beslutet innehåller felaktigheter beror det på den felaktiga eller ofullständiga information som de nederländska myndigheterna har lämnat. Vad gäller särskilt uppgifterna angående bensinstationerna med numren 297, 372 och 433 har kommissionen påpekat att den sistnämnda inte omnämns i artikel 2 första stycket a i beslutet utan i artikel 2 första stycket b såsom en "äkta" Co/Co-bensinstation. Kommissionen har i fråga om de båda andra bensinstationerna vidhållit att den åtminstone inte inom den av kommissionen fastställda fristen har mottagit några uppgifter om dem.

75 Enligt kommissionens uppfattning ankommer det inte på medlemsstaterna utan på kommissionen att inom ramen för sitt utrymme för skönsmässig bedömning avgöra om de begärda upplysningarna är relevanta eller ej. De exklusiva inköpsavtalen som kunde innehålla klausuler om prisstyrningssystem var under alla omständigheter relevanta, eftersom genomförandet av dessa avtal kunde ge upphov till kumulering.

76 Domstolen erinrar om att den redan har angivit, ovan i punkt 49, att lagenligheten av ett beslut avseende statligt stöd skall bedömas mot bakgrund av de uppgifter som kommissionen hade tillgång till när den antog beslutet. En medlemsstat kan således inte i syfte att bestrida lagenligheten av ett sådant beslut åberopa omständigheter som den har underlåtit att informera kommissionen om under det administrativa förfarandet (se dom av den 14 september 1994 i de förenade målen C-278/92 — C-280/92, Spanien mot kommissionen, REG 1994, s. I-4103, punkt 31). Detta gäller, a fortiori, om medlemsstaten har vägrat att efterkomma kommissionens uttryckliga begäran om upplysningar (se dom i det ovannämnda målet Frankrike mot kommissionen, punkterna 36 och 37).

77 I förevarande mål framgår det av punkt 64 i skälen till beslutet att kommissionen inte har fått någon information alls om 59 bensinstationer och att otillräcklig information har lämnats om 191 bensinstationer. Kommissionen har i denna punkt angivit följande skäl till varför den anser informationen otillräcklig:

"... informationen är otillräcklig när en bensinstation endast fyllt i frågeformuläret från Senter [kontrollinstans som utsetts av de nederländska myndigheterna] utan att sända någon kopia på sitt exklusiva inköpsavtal. Skälet är att svaren i frågeformuläret är obestyrkta. Bensinstationerna delar t.ex. in sig själva i en av de tre kategorierna Do/Do, Co/Do eller Co/Co utan att lämna några belägg för detta. På samma sätt hävdar bensinstationerna att de är oberoende, utan att heller styrka detta påstående".

78 Den nederländska regeringen har inte bestridit att den har underlåtit att efterkomma kommissionens begäran om information utom i fråga om tre bensinstationer. Den nederländska regeringen har emellertid inte styrkt att kommissionen har gjort en oriktig bedömning av dessa tre bensinstationer.

79 De uppgifter och handlingar som avsåg de aktuella bensinstationernas ägarstruktur (Do/Do, Co/Do eller Co/Co), eller förekomsten av klausuler om prisstyrningssystem i de exklusiva inköpsavtalen som kommissionen begärde, var emellertid nödvändiga för att fastställa vilka de verkliga stödmottagarna var och följaktligen för att förvissa sig om att det inte förekom någon enligt meddelandet otillåten stödkumulering.

80 Kommissionen har följaktligen varken åsidosatt motiveringsskyldigheten eller gjort sig skyldig till en uppenbart oriktig bedömning när den fastslog att regeln

om stöd av mindre betydelse inte var tillämplig på stöden till de bensinstationer som den inte hade fått någon information eller endast otillräcklig information om. Talan kan således inte bifallas på grunden avseende följderna av att medlemsstaten har underlåtit att lämna eller har lämnat otillräcklig information.

Målsättningen att skydda miljön beaktades inte

81 Den nederländska regeringen har gjort gällande att kommissionen, genom att bortse från den nationella lagstiftarens strävan att skydda miljön vid bedömningen av huruvida de omtvistade stödåtgärderna var förenliga med den gemensamma marknaden, åsidosatte artikel 92.3 i fördraget och motiveringsskyldigheten.

82 Den nederländska regeringen har påpekat att höjningen av punktskatterna från och med den 1 juli 1997 hade som målsättning att minska biltrafiken, trafikstockningar och de utsläpp som följer av motortrafiken.

83 Syftet med de tillfälliga bestämmelserna var just att så mycket som möjligt minska de negativa följderna av denna höjning på bensinstationsinnehavarnas konkurrenskraft. Mot bakgrund av principerna för kommissionens konkurrenspolitik (se XXII:a rapporten om konkurrenspolitiken 1992, punkt 451) kan ett stöd som syftar till att förhindra att vissa företags konkurrenskraft minskar kraftigt på grund av nationella åtgärder för miljöskydd och energibesparing anses förenligt med den gemensamma marknaden.

84 Oavsett om höjningen av de nederländska punktskatterna faktiskt motiverades av miljöhänsyn finner domstolen att den nederländska regeringen, såsom kommissionen har gjort gällande, inte framförde några sådana argument under det administrativa förfarandet. Kommissionen kan således inte kritiseras för att den underlät att ta ställning till målsättningen att bevara miljön då den bedömde huruvida de omtvistade stödåtgärderna överensstämde med kraven i artikel 92.1 i fördraget. Såsom domstolen redan har understrukit ovan i punkterna 49 och 76 skall lagenligheten av ett beslut som kommissionen fattat i fråga om statligt stöd särskilt vad gäller skyldigheten att motivera beslutet, bedömas mot bakgrund av de uppgifter som medlemsstaten hade lämnat när beslutet antogs.

85 Talan kan således inte bifallas på den grunden som avser beaktandet av miljöhänsyn.

Stödens återkrävande

86 Den nederländska regeringen har gjort gällande att skyldigheten att återkräva stöden strider mot artikel 92.1 i fördraget, regeln om stöd av mindre betydelse, rättssäkerhetsprincipen, likabehandlingsprincipen, principen om skydd för berättigade förväntningar, det krav på att beslut skall vara tillräckligt preciserade som följer av artikel 189 i fördraget samt motiveringsskyldigheten enligt artikel 190 i fördraget.

87 Enligt den nederländska regeringen är det inte möjligt att utifrån beslutet avgöra vilka belopp som skall återkrävas eller av vem de skall återkrävas. Det går över huvud taget inte att fastställa dessa belopp, eftersom det är omöjligt att uppskatta

med vilket belopp ett oljebolag skulle ha kompenserat rabatten på bensinstationen om inget stöd hade beviljats enligt de tillfälliga bestämmelserna.

88 Den nederländska regeringen har även anfört att kommissionen redan den 18 augusti 1997, då den villkorliga anmälan registrerades, underrättades om de tillfälliga bestämmelserna, om deras ikraftträdande den 1 juli 1997 och om de nederländska myndigheternas ståndpunkt att dessa åtgärder omfattades av meddelandet. För det fall kommissionen intog en annan ståndpunkt och ansåg att de bestämmelser som redan var i kraft — på samma sätt som gällde för den stödordning till varje enskild bensinstation som avsågs i förslaget till ändring av de tillfälliga bestämmelserna, vilket omfattades av den villkorliga anmälan — borde granskas av kommissionen i enlighet med artikel 93.3 i fördraget, anser den nederländska regeringen att kommissionen med hänsyn till sin skyldighet att lojalt samarbeta med de nationella myndigheterna enligt artikel 5 i fördraget genast och på ett otvetydigt sätt borde ha påpekat detta för de nederländska myndigheterna.

89 Domstolen erinrar om att det i artikel 93.2 i fördraget föreskrivs att om kommissionen finner att stöd som lämnas av en stat eller med statliga medel inte är förenligt med den gemensamma marknaden skall den besluta att staten i fråga skall upphäva eller ändra dessa stödåtgärder inom den tidsfrist som kommissionen fastställer. Skyldigheten för staten att upphäva ett stöd som kommissionen anser är oförenligt med den gemensamma marknaden syftar enligt fast rättspraxis till att återställa den situation som förelåg innan stödet gavs (se särskilt dom av den 4 april 1995 i mål C-350/93, kommissionen mot Italien, REG 1995, s. I-699, punkt 21).

90 I avsaknad av gemenskapsbestämmelser på området skall stöd som förklarats oförenligt med den gemensamma marknaden återkrävas enligt de förfaranden som föreskrivs i nationell rätt under förutsättning att dessa förfaranden inte medför att det i praktiken är omöjligt att verkställa den enligt gemenskapsrätten obligatoriska återbetalningen. Dessa nationella förfaranden får inte heller leda till ett åsidosättande av principen om likvärdighet i förhållande till liknande rent nationella tvister (se dom av den 21 september 1983 i de förenade målen 205/82—215/82, Deutsche Milchkontor m.fl., REG 1983, s. 2633, punkt 19,

svensk specialutgåva, område 7, s. 233, och av den 2 februari 1989 i mål 94/87, kommissionen mot Tyskland, REG 1989, s. 175, punkt 12).

91 Det kan tilläggas att medlemsstatens skyldighet att beräkna det exakta belopp som skall återkrävas, i synnerhet när det liksom i förevarande mål handlar om ett stort antal bensinstationer och beräkningen beror på uppgifter som medlemsstaten inte har lämnat till kommissionen, omfattas av den mer vidsträckta skyldigheten till lojalt samarbete som ömsesidigt åligger kommissionen och medlemsstaterna i fråga om genomförandet av fördragets bestämmelser om statligt stöd.

92 Vad gäller den påstådda svårigheten att fastställa till vem återkraven skall riktas, konstaterar domstolen att det tydligt framgår av beslutet, särskilt punkt 74 i skälen, att stöden skall återkrävas av de företag som är de verkliga stödmottagarna. Om den nederländska regeringen tvekade i denna fråga kunde den och kan fortfarande, såsom det har angivits ovan i punkt 50, liksom varje medlemsstat som stöter på svårigheter vid verkställigheten av ett föreläggande om återkrav, för att övervinna dem, förelägga kommissionen dessa svårigheter för bedömning i överensstämmelse med principen om lojalt samarbete och med iakttagande av fördragets bestämmelser om stöd. Ett sådant tillvägagångssätt hade varit desto mer påkallat som tveksamheten angående identiteten av ett stort antal återbetalningsskyldiga berodde på att kommissionen fått otillräcklig information.

93 Slutligen konstaterar domstolen att det i punkt 1 i skälen till beslutet anges att kommissionen den 22 september 1997, det vill säga en månad efter det att den villkorliga anmälan gjordes, begärde ytterligare information från de nederländska myndigheterna för att avgöra om de tillfälliga bestämmelserna liksom förslaget till ändring av dessa uppfyllde kraven i meddelandet. Efter ett flertal påminnelser från kommissionen och efter att de nederländska myndigheterna begärt uppskov, beslutade kommissionen att inleda förfarandet enligt artikel 93.2 i fördraget (se punkt 2 i skälen till beslutet).

94 Mot bakgrund av det ovan anförda kan kommissionen inte kritiseras för förseningen med att inleda granskningsförfarandet eller anta beslutet. Domstolen tillägger i detta hänseende att kommissionen redan i beslutet att inleda förfarandet uttryckte tvivel angående huruvida de tillfälliga bestämmelserna omfattades av meddelandet, i fråga om vissa kategorier bensinstationer, och angav att stöd som förklarades oförenligt skulle återkrävas. Den kritik som avser åsidosättandet av rättssäkerhetsprincipen och principen om skydd för berättigade förväntningar förefaller ogrundad.

95 Följaktligen kan talan inte bifallas på den nederländska regeringens sista grund.

96 Eftersom den nederländska regeringens talan inte har kunnat vinna bifall på någon av de grunder som anförts, skall talan ogillas i sin helhet.

Rättegångskostnader

97 Enligt artikel 69.2 i rättegångsreglerna skall tappande part förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna, om detta har yrkats. Kommissionen har yrkat att Konungariket Nederländerna skall förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna. Eftersom Konungariket Nederländerna har tappat målet, skall kommissionens yrkande bifallas.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN (femte avdelningen)

följande dom:

1) **Talan ogillas.**

2) **Konungariket Nederländerna skall ersätta rättegångskostnaderna.**

von Bahr Edward Wathelet

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 13 juni 2002.

R. Grass

Justitiesekreterare

P. Jann

Ordförande på femte avdelningen